ISSN: 2249-894X Impact Factor : 5.7631(UIF)
Volume - 8 | Issue - 9 | June - 2019

REVIEW OF RESEARCH

International Online Multidisciplinary Journal

UGC APPROVED
Journal No.: 48514

आळते गावाची भूमाता रेणुका: एक क्षेत्र संशोधन

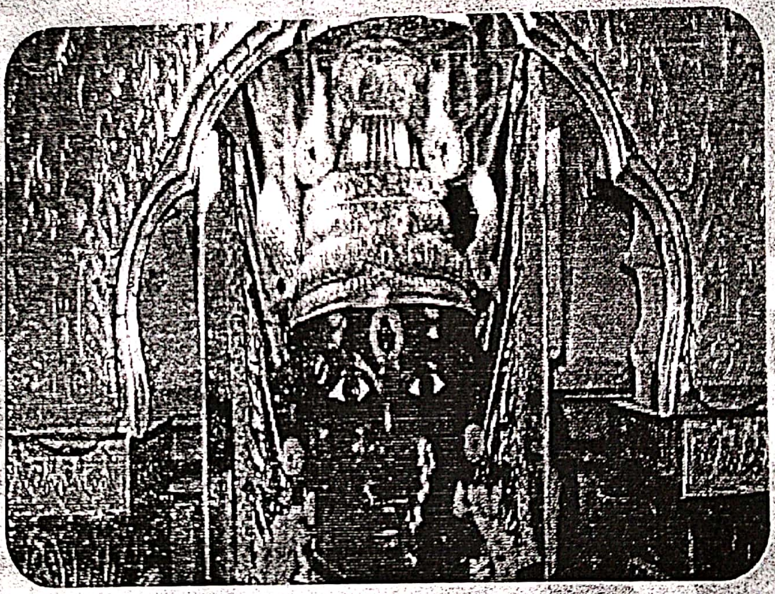

प्रा. रामचंद्र गुर्लिंग घुले

सहा. प्राध्यापक (इतिहास), मा. व. पा. कन्या महाविद्यालय, इस्लामपूर, ता. वाळवा जि.सांगली.

प्रा. रामचंद्र गुर्लिंग घुले

सारांश : आळते हे गाव हातकणंगले तालुक्यात१७°१०′ उत्तर व ७४°३०′ पूर्व अक्षांशावर आहे........

Page No :-61

Editor - In - Chief - Ashok Yakkaldevi

Scanned with OKEN Scanner

11	आळते गावची भूमाता रेणुका:एक क्षेत्र संशोधन प्रा. रामचंद्र गुर्लिंग घुले , प्रा. डॉ. रमेश दत्तात्रय गंगथडे
12	एकीकृत अध्यापक शिक्षा कार्यक्रम : अवसर एवं चुनौतियां डॉ.सलीम अहमद

Scanned with OKEN Scanner

REVIEW OF RESEARCH
ISSN: 2249-894X
IMPACT FACTOR : 5.7631(UIF)
UGC APPROVED JOURNAL NO. 48514
VOLUME - 8 | ISSUE - 9 | JUNE - 2019

आळते गावची भूमाता रेणुका:एक क्षेत्र संशोधन

प्रा. रामचंद्र गुर्लिंग घुले[1] , प्रा. डॉ. रमेश दत्तात्रय गंगथडे[2]
[1]सहा: प्राध्यापक(इतिहास) , मा. व. पा. कन्या महाविद्यालय,इस्लामपूर, ता. वाळवा जि. सांगली.
[2]इतिहास विभाग प्रमुख व मार्गदर्शक क. तु. पवार महाविद्यालय, हडोळती.

प्रास्ताविक:-

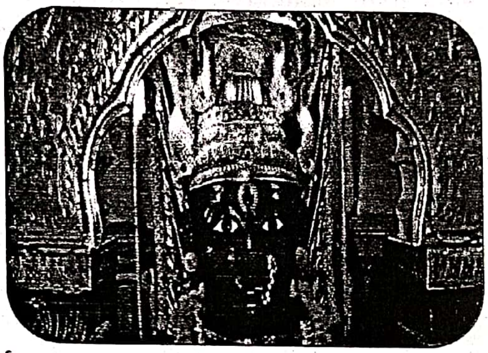

आळते हे गाव हातकणंगले तालुक्यात १७°१०' उत्तर व ७४°३०' पूर्व अक्षाशांवर आहे. हे गाव वारणा नदीच्या खोऱ्यात वसले असून कोल्हापूरच्या ईशान्येला १९.३१ कि.मी. अंतरावरती आहे. गावच्या तिन्ही बाजूला दाट झाडी व टेकड्या आहेत. सन १७६५ ते १८७६ पर्यंत येथे आळते पेट्याचे मुख्य ठिकाण होते. पुढे या पेट्यात नव्या गावाची भर पडल्यानंतर सोयीसाठी हातकणंगले येथे तालुक्याची कचेरी शासनाने हलविली. अठराव्या शतकातल्या अखेरीला कोल्हापूर राज्यात जी धामधूम झाली, त्यामध्ये आळते कसबा हे गाव दोन वेळा जाळण्यात आले.[1]

कोल्हापूर जिल्ह्यातील हे गाव सर्वात वैशिष्टपूर्ण वाटते कारण येथे प्राचीन-मध्ययुगीन काळापासून अनेक धर्मसंप्रदाय एकत्र शांततेने स्वधर्माचरण करत आलेले आहेत. येथील निसर्गरम्य व विस्तिर्ण वातावरणात जैन, बौद्ध, लिंगायत, हिंदू व मुस्लिम धर्माची धार्मिक उपासनेची क्षेत्रे आहेत. आळते गावच्या नामोत्पत्ती विषयी कोल्हापूर जिल्हा गॅझेटिअर मध्ये म्हटले आहे की, याठिकाणी पूर्वी अलता हा तांबडा रंग तयार करण्यात येत असे, यावरून या गावाला आळते कसबा हे नाव पडले असावे.[2] खरे पाहता तांबडा रंग सर्जनाचे रजोद्रव्याचे प्रतिक असून गर्भधारणेसाठी आवश्यक मानले जाते. अर्थात ते मातृत्त्व पोषक-निदर्शक आहे. राष्ट्रकुट नृपती आकालवर्षदेव याच्या शके ८८२ (इ.स.९६०) मधील ताम्रपटात आळते या गावचा नामोल्लेख 'अलतगे ' असा असून अलतगे ७०० मधील रिक्कटी (रुकडी) हे खेडे करहाटक प्रांतातील कुरेग्रामचा रहिवाशी आत्रेयसगोत्री देवभट्टाचा पुत्र गोविंदभट्ट यास दान दिल्याचे म्हटले आहे.[3] यावरून हे गाव किती प्राचीन आहे याची कल्पना येते. अलतगे म्हणजे सध्याचे आळते हे गाव यल्लम्मा वा रेणुका देवीची उपासना करणाऱ्या अतिशय प्राचीन आलंपूरशी नाम-उपासना साधर्म्य साधतेच शिवाय राष्ट्रकूट नृपती तृतीय गोविंद याच्या राज्यात आलंपूरचा समावेश होत होता. विशेष बाब म्हणजे आलंमपूर (जि.मेहबूबनगर, आंध्रप्रदेश) हे लज्जागौरी उपासनेसाठी प्रसिद्ध असल्याचे सुप्रसिद्ध संशोधक रा. चिं. ढेरे यांनी दाखवून दिले आहे. आळते गावचा विस्तार हा पूर्व-पश्चिम असा असून गावच्या नैऋत्येला दिड-दोन कि.मी. अंतरावर एका माळावर मुरुमाड पडिक शेतात रेणुकेचे (यल्लम्मा) स्थान आहे. रेणुक देवी या गावची ग्रामदवेता असून तिची मार्गशिर्ष शु. १५ (पौर्णिमा) डिसेंबर या तिथीला मोठी यात्रा भरवतात. या देवीची येथील मंदिर स्थापना, दंतकथा, मुलस्वरूप, पूजा-अर्चा इ. माहिती घेऊ.

नमुना शब्द (key word) :- भूमाता रेणुका

मंदिर स्थापना, दंतकथा व मुर्ती :-
आळते गावच्या रेणुकेचे मंदिर हे कदमांच्या (मराठा-गुरव) शेतात असून सुमारे दोनशे वर्षापूर्वी तिन स्वयंभू तांदळ्यांचा उगमातून रेणुका, मातंगी व परशुराम येथे प्रकट होऊन मंदिराची स्थापना झाली असे येथे सांगण्यात येते. मंदिराचे गुरव श्री. मानसिंग कदम यांनी सांगितलेल्या दंतकथेनुसार जमदग्नि ऋषीच्या भितीने माहूरगडाहून सौंदत्तीस जात असताना वाटेत आळते येथे रेणुका, मातंगी आणि परशुराम यांनी येथे मुक्काम केला होता. तेव्हापासून येथे तिघांचा स्वयंभू जमिनीतून उगवलेला तांदळा आहे.

Peer Reviewed Journal

ISSN 2319-8648

Impact Factor (SJIF)

Impact Factor - 7.139

Current Global Reviewer

International Peer Reviewed Refereed Research Journal Registered & Recognized
Higher Education For All Subjects & All Languages

Changing Religious Movements in Pre-Medieval Indian History

17-18 January 2020 Special Issue - 101 Vol. I

Chief Editor
Mr. Arun B. Godam

Guest Editors
Dr. B. G. Gaikwad
Principal
Shivaji College, Hingoli (MS)

Co-Editor
Dr. Balasaheb Shankarrao Kshirsagar
Head, Department of History
Shivaji College, Hingoli (MS)

Co-Editor
Dr. Sandeep G. Londhe
Department of History
Shivaji College, Hingoli (MS)

Scanned with OKEN Scanner

Index

1. The Concept of Dhamma in Ancient and Pre-Medieval Period: A Critical Perspective — 1
Dr. Rahul Varvantikar
2. The History Of Subaltern And Oppressed: A Review — 4
Prof. Dr. Rajkumar S. Kamble
3. 'Rise of the Sect of Tantra and Pre Medieval Era – A Critical Study' — 7
Dr. Londhe Sandeep Govindrao
4. "Pre-Medieval Religious Movements – Special Reference toBhaktism" — 10
Dr. Kashinath N.Chavan
5. Religious Revival in South India — 15
Dr. Benjalwar S.G.
6. Religious Movements and Literature: Character study of Rosie and Ammu — 18
Dr. Ravi Satbhai
7. Philosophy of Buddhism: An Ambedkarite Perspective — 21
Nirajkumar Deomanrao Ambhore
8. Religious Reform Movements In India — 24
Ramprasad M. Vhadgir
9. Sufism: An Early Medieval Religious Movement — 28
Dr. Kashinath N.Chavan
10. Causes of Decline of Buddhism In Medieval Period : A Brief Study — 31
Dr. Sukhadev Piraji Balkhande
11. Warkari Cult and Humanity — 35
Ramprasad M. Vhadgir
12. जागजी बारव स्थापत्य एक धार्मिक दृष्टीक्षेप — 37
डॉ.गंगथडे आर.डी.
13. वीरशैव साहित्य-ऐतिहासिक साधन — 39
प्रा.डॉ. जी.एस.पाटील.
14. नाथ संप्रदायातील गुरु-शिष्य परंपरा — 42
डॉ.भेलोंडे जगदीश व्यंकटराव
15. मध्ययुगीन भारतीय इतिहासातील स्त्री दर्शन — 44
डॉ. राजेंद्र साहेबराव धाये,
16. पूर्वमध्यकालीन तंत्रशास्त्र — 47
प्रा. डॉ. अरविंद सोनटक्के
17. महात्मा बसवेश्वर - धर्मसुधारणा व तत्वज्ञान — 50
डॉ. विठ्ठल व्यंकटराव घुले
18. शंकराचार्यांचा अद्वैतवाद - एक अभ्यास — 55
प्रा. डॉ. क्षिरसागर बि.एस.

Scanned with OKEN Scanner

OUR HERITAGE

ISSN (Online): 0474-9030 Vol-68,
Impact Factor (2020) - 6.8,

Special Issue-40, Dated 8th February 2020

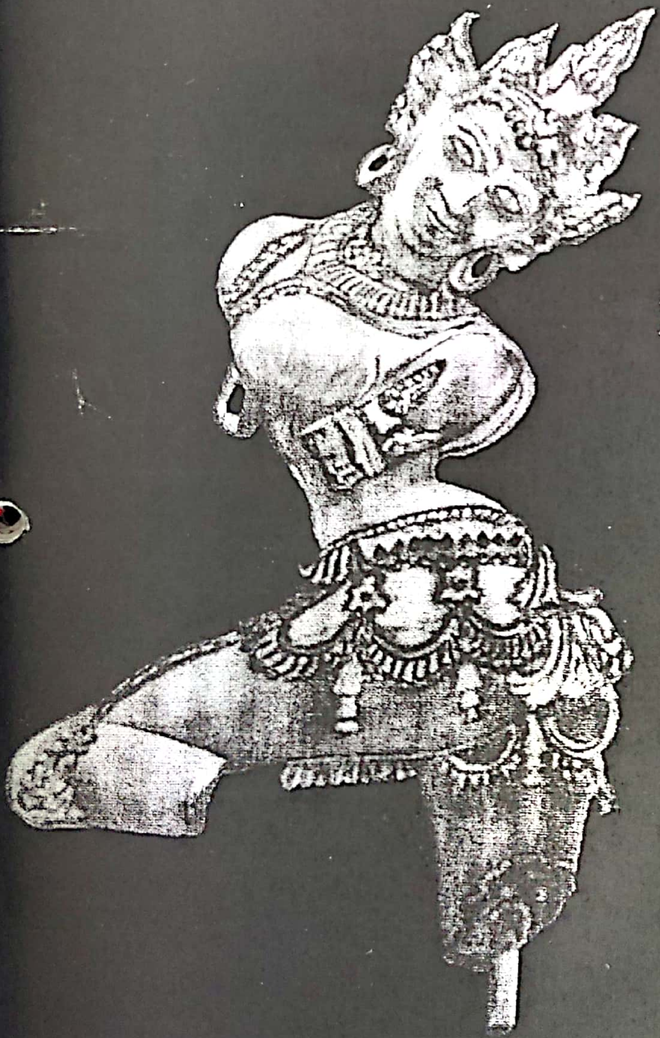

EDITORIAL BOARD

EDITOR-IN-CHIEF
Dr. Shanta Nanasaheb Jadhavar

ASSOCIATE EDITOR
Assist. Prof. Anant Munde

EDITORIAL BOARD
Assist.Prof. Vitthal Shinde
Assist.Prof. P. Chilwant
Assist.Prof. Krushna Nagare

Scanned with OKEN Scanner

OUR HERITAGE

ISSN: 0474-9030 Vol-68, Special Issue-40

Impact Factor (2020) - 6.8,

"First National Conference and Seminar on Temple and Iconography"

Index

Sr. No.	Research Paper Title	Author	Page No.
1	मंगळवेढा (जि. सोलापूर) येथील ब्रह्मदेवाची मूर्ती	डॉ. शांता जाधवर	1
2	कंकालेश्वर मंदिर बीड	डॉ. मुंकुद देवर्शी, डॉ.बाबासाहेब शेप	6
3	अंबानगरीतील हेमांडपंथी मंदिर स्थापत्य व जलव्यवस्थापन	डॉ. प्रशांत अ. साबळे	9
4	शेडवई येथील विष्णुमूर्ती	Dr. Jyoti Pethakar,	19
5	मराठवाडयातील गणेश प्रतिमांची विविध रूपेः ऐतिहासिक अभ्यास	भिकाणे शोभा राजेंद्र	27
6	गणेश प्रतिमांचा उगम व वाटचाल	प्रा.डॉ.सोमवंशी एस. आर., भिकाणे शोभा राजेंद्र	35
7	स्थापत्य कलेचा उत्कृष्ट नमुना : चिंतेश्वर मंदिर	प्रा. चव्हाण आर. ए.	42
8	गुप्तपूर्वकालीन प्रारंभिक मंदिरांचा विकास : ऐतिहासिक चिंतन	चिलमे प्रिया तुकाराम	45
9	कोटतीर्थ येथील शिल्पवैभव	डॉ. सुभाष रामराव रगडे	49
10	वेरुळ लेणीतील त्रिपुरांतक मूर्तीशिल्प	डॉ.भेलोंडे जगदीश व्यंकटराव	55
11	प्रतिमापूजनाचा प्रारंभिक इतिहास	प्रा. डॉ. गंगथडे आर. डी.	61
12	देगलूर तालुका : येरगी येथील मुर्तिशिल्पांचे अध्ययन	डॉ. मारोती चव्हाण	66
13	मंदिर षिल्प कला स्थापत्याचे ऐतिहासीक अवलोकन	डॉ. जि. व्ही. गट्टी, डॉ. राधाकृष्ण जोषी	72
14	मंदिराच्या बाह्यांगावरील कंदुकावती/कंदुकधारिणी (विशेष संदर्भ—वडेश्वर मंदीर, अंभई)	कु.गुडदे श्रीमाला कालिदास, श्री.अमर रेड्डी	76
15	हम्पी मंदिर स्थापत्य कला	मधुकर मुरलीधर काळे	83
16	पानगावच्या विट्टल मंदिरावरील विधीचित्ता	कु.होनराव दिपाली प्रदिप	88
17	कुशाण कालखंडातील बौध्द कलेचा विकास : एक ऐतिहासिक अवलोकन	डॉ. प्रा. सुरेखा विठ्ठलराव जावळे	92
18	बेट सांगवी येथील शिवमंदिर	डॉ.किशन केंद्रे	98
19	दुर्मिळ चतुर्भुज गरुड शिल्प – धर्मापुरी	श्री. मयुरेश खडके	100
20	कदमापूर देवीच्या मंदिराचा ऐतीहासिक अभ्यास.	डॉ. किशोर मारोती वानखडे.	108
21	प्राचीन काष्ठ चल मूर्तीः एक शोध	श्री.शिरपुरे शुभम लालू, प्रा.डॉ.	116

Scanned with OKEN Scanner

Impact Factor - 0.241 | Special Issue - 1 June 2021 | ISSN 2250 - 0383

Itihas Sankalan Patrika

SHODHANKAN

International Half Yearly
Peer Reviewed Refereed
Research Journal

Shri Madhavan Shahapurkar

Special Issue on

Ancient Indian Iconography & Architecture

Organized by

Shri Sarda Education Society (Trust)'s

(A Linguistic Minority Educational Institute)

SMT RADHABAI SARDA ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE
ANJANGAON SURJI - 444705,
DIST - AMRAVATI (Maharashtra)
(Affiliated to Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati)

Executive Editor
Dr Nitin Ulhasrao Saraf

Guest Editor
Dr Arvind Sontakke

Guest Publisher
Dr Bashisth Choubey
Principal

Scanned with OKEN Scanner

INDEX

Sr. No.	Article Name	Author	Pg. No.
1	वाकाटककालीन मराठवाड्यातील विष्णूमूर्ती	प्रा डॉ जी एस पाटील	12
2	दिक्पाल	प्रा डॉ हमीद उमर अली काझी	17
3	मंदिर स्थापत्य व मूर्ती संदर्भात दगडांचे निकष	श्री लक्ष्मीकांत नारायणराव सोनवटकर	23
4	वाकाटक कालीन मंदीर स्थापत्य	डॉ मिनल खेरडे	29
5	कोंडाणे बौद्ध लेणी	प्रा नागोराव तारू	35
6	बहादरपुरा येथील राष्ट्रकुट भवन वस्तूसंग्रहालयातील सूर्य व नंदी प्रतिमा	प्रा नामदेव तुकाराम वडगिरे	37
7	अतुलनीय रावणानुग्रह शिवमूर्ती : विशेष संदर्भ वेरूळ लेणी	अनिता प्रल्हाद आढागळे	39
8	पिंपळे ता. इंदापूर येथील तीन मूर्तींची ओळख	डॉ. शामराव घाडगे .	42
9	नवग्रह : एक ऐतिहासिक मागोवा	डॉ ज्योती पेठकर, डॉ अरविंद सोनटक्के	44
10	राष्ट्रकुटांची उपराजधानी कंधार परिसरांतील जैन शिल्पवैभव	प्रा विनायक दिलीप हिरे	52
11	शिल्पप्रकाश ग्रंथामधील अलसा यंत्र आणि मंदिरावरील सुरसुंदरी शिल्पे यांचा चिकित्सक अभ्यास (अध्ययन क्षेत्र: कोप्पेश्वर आणि आदिनाथ मंदिर, खिद्रापूर)	श्री योगेश प्रभुदेसाई, मानसी चौगुले	54
12	सातवाहन व तेर कालीन लज्जागौरी उपासना	डॉ. रमेश दत्तात्रय गंगथडे	59
13	राष्ट्रकुटकालीन मराठवाड्यातील जैन पार्श्वनाथ मुर्ती	डॉ चंदन एम. बावलगावे	61
14	कामशिल्पांचा संगीत शिल्पांशी अनुबंध	डॉ अरविंद सोनटक्के, श्री किशोर बोरकर	63
15	पंढरपूर जि.सोलापूर येथील चंद्रभागा पात्रात मिळालेली निऋतीची प्रतिमा	प्रा.डॉ.माया ज. पाटील श्री. ज्ञानेश्वर सतिश झरकर	66
16	मानूर (नागनाथ) येथील सिद्धेश्वर मंदिर व अन्य पुरावशेष	डॉ. विजय सरडे	69
17	शिरपूर येथील राष्ट्रकुट कालीन मंदिर स्थापत्य	प्रा रवी आत्माराम बाविस्कर	75
18	श्री विठ्ठल मूर्तीचे मुर्तीशास्त्र	श्री राजकुमार सोनलाल जानवळे	81
19	निलंगा येथील निलकंठेश्वर मंदिर : शिल्पकलेचा अलौकिक नमुना	डॉ सुभाष बेंजलवार.	8[illegible]
20	पेडगावच्या लक्ष्मीनारायण मंदिराच्या बाह्यांगावरील मूर्ती	डॉ सुरेंद्र अर्जुन शिरसट	8[illegible]
21	तेरची हस्तिदंती मूर्ती	डॉ नितीन उल्हासराव सराफ	9[illegible]
22	कान्हेरी लेणीतील तारा-मूर्तीशास्त्राच्या दृष्टीने घेतलेला आढावा	डॉ अश्विनी पतंगे	9[illegible]
23	'भारतीय मूर्तिकला में गणेश प्रतिमाओं का विकास'	डॉ. संजय कुमार सिंह	9[illegible]
24	Significance of Idols and Temples in Hinduism	Dr Ravi Subhashrao Satbhai	9[illegible]
25	The *Dikpalas* (Guardian Deities) Over the *Gopuram* of the Kailasa Cave temple, Ellora, Dist. Aurangabad, Maharashtra	Shalaka Pravinkumar Bhandare	

CLASSIC REPRINT SERIES

BENGAL, PAST AND PRESENT

Vol. 117, Issue: (IV) October - December 2021

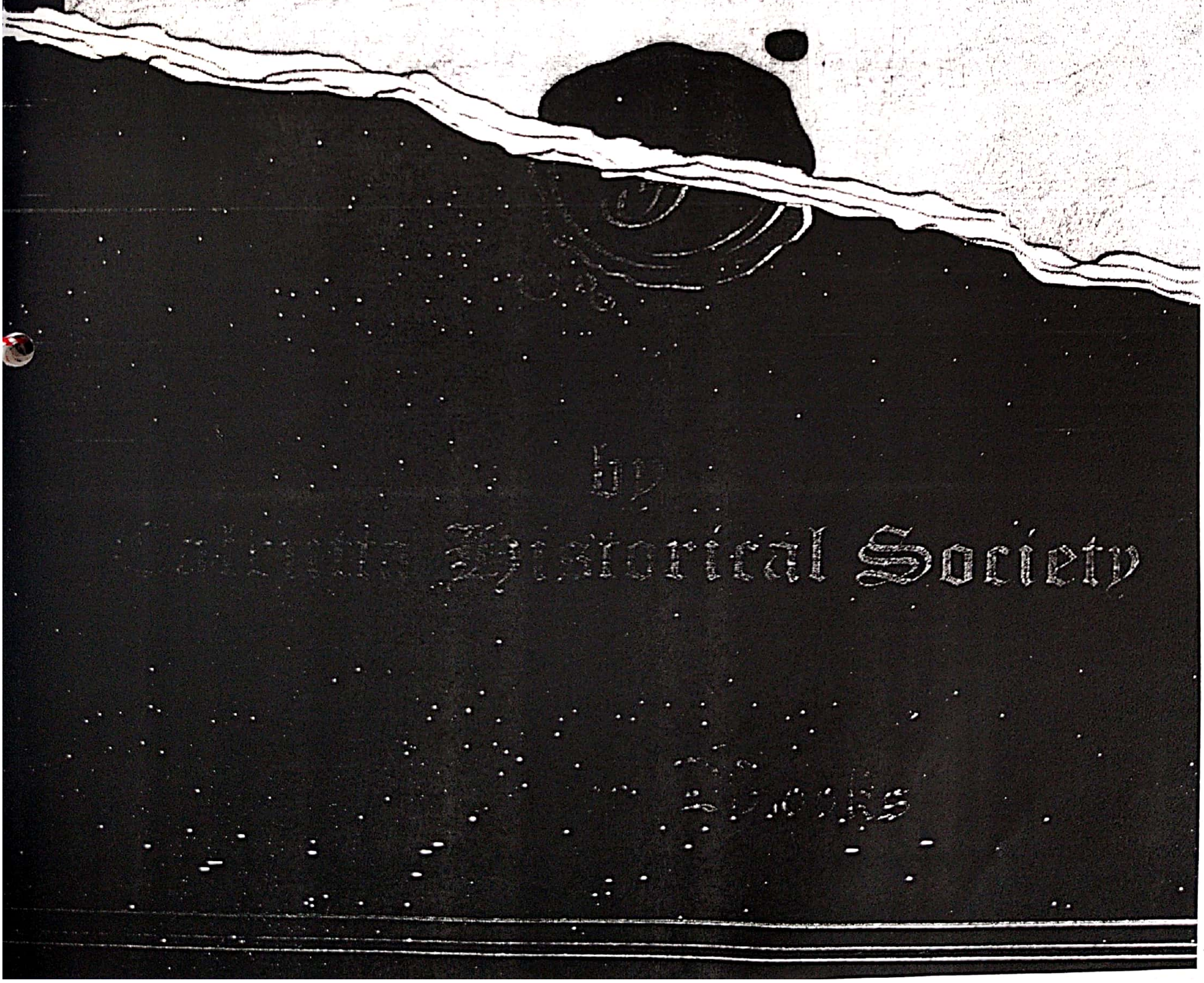

Bengal, Past and Present
UGC Care Group 1 Journal
ISSN : 0005-8807

MAHARANI TARABAI AND MARATHA WAR OF INDEPENDENCE: A BRIEF STUDY

Mr. Mohite Shashikant Mahadev
Assistant-Professor, Department of History, Arts and Commerce College, Ashta, Tal- Walwa, Dist- Sangli Maharashtra.

Dr. Gangthade Ramesh Dattatray
Assistant-Professor and Research Guide, Department of History, Karmyogi, Tulshiram Pawar Mahavidyalaya, Hadolti,Tal-Ahmedpur,Dist-Latur.

Abstract
In the whole history of India, there are few women who influenced contemporary politics. Tarabai Mohite is one of them. Hence, we evaluated her massive contribution to Maratha Nation through this article. As per the available record it seems that, she was the daughter of great Commander-in-Chief of Maratha Army, Hambirrao Mohite, daughter-in-law of Chhatrapati Shivaji Maharaj and wife of Chhatrapati Rajaram Maharaj. After the unexpected death of Chhatarpati Rajaram Maharaj, she led Maratha Army and blazed the feeling of liberty in the minds of Maratha people. Due to her leadership, she created liveliness amongst Maratha people and therefore Mughal Emperor Aurangzeb lost his dream to conquer Deccan Province. Aurangzeb himself was very experienced but Maharani Tarabai confused him with help of offensive war strategy and her strategy about forts. During the Maratha War of Independence, she sent her nobleman towards North India to invade Mughal Territory. It was in the real sense the beginning of the Maratha Empire. In short, she fought fearlessly against Aurangzeb and protected Maratha's State in the crucial condition.. Hence, we opine that she was not only the protector of Maratha State but also the founder of Maratha Empire. As a woman she is the first lady in all the history of India who established her own independent State i.e. Kolhapur.
Keywords: Chhatrapati Shivaji Maharaj, Hambirrao Mohite, Chhatrapati Rajaram Maharaj, Tarabai Mohite, Mughal Emperor Aurangzeb, Maratha Nation, Maratha Empire, offensive war strategy.

Introduction

In the entire history of India, there are very few women who played the decisive role in the making of history. Sultan Raziya, Chandbibi of Ahmednagar, Rani Durgavati of Gondwana, RashtramataJijabai, RaniLaxmibai of Zanshi are the few examples of that women who influenced politics in the contemporary period. Maharani Tarabai is also one of them. She was the daughter of great Commander-in-Chief of Maratha Army, HambirraoMohite, daughter-in-law of ChhatrapatiShivajiMaharaj and wife of ChhatrapatiRajaramMaharaj. She was the great lady in her times and in her field. Though she was a woman, she fought fearlessly against Mughal Emperor Aurangzeb. She was not only the protector of Maratha State but also the founder of Maratha Empire. As a woman she is the first lady in the entire history of India who established her independent State i.e. Kolhapur.

History cannot forget her massive contribution which she had given to Maratha State. In critical condition she took over leadership of Maratha Army. After the unexpected death of ChhatrapatiRajaramMaharaj on 02nd March,1700 she, hushed up her sorrow and decided to lead Maratha Army. Aurangzeb's desire to conquer Maratha State became thwarted because of her capability. With the help of experienced Chieftains and devoted troops she triumphed over Mughal troops. It was really a State of emergency in Maratha history. Because, Aurangzeb was determined to destroy Maratha'sState at any cost. In this situation, Maharani Tarabai opposed Aurangzeb unwaveringly. That was her glorious success which she had achieved personally. Hence, the study her massive contribution in the Maratha War of Independence isthe milestone in the history of the Maratha's. Because of this, we are trying to highlight massive contribution of Maharani Tarabai in the MarathaWar of Independencethrough this article.

Objectives of the Research Paper: The following are the objectives of this research paper:
1) To throw light on the biography of Maharani Tarabai
2) To review the work of Maharani Tarabai in the reign of ChhtrapatiRajaramMaharaj

Scanned with OKEN Scanner

लोककल्याणकारी राजा शिवछत्रपती

"Benevolent King Shivchhatrapati"

संपादक

डॉ. बब्रुवान केरबाजी मोरे

इतिहास विभाग प्रमुख,
महात्मा फुले महाविद्यालय, अहमदपूर जि. लातूर

सिद्धी पब्लिकेशन हाऊस, नांदेड.

Scanned with OKEN Scanner

शिवकालीन अर्थव्यवस्था

डॉ. रमेश गंगथडे
प्रभारी प्राचार्य, कर्मयोगी तुळशीराम पवार महाविद्यालय, हडोळती.

शिवकालातील सार्वजनिक उत्पन्नाचे स्त्रोत खालीलप्रमाने होते.

१. जमीन महसूल :

जमीन महसूल हे राज्याच्या उत्पन्नाचे प्रमुख साधन होते. शिवकाळात प्रत्येक महालाचे सरासरी उत्पन्न पाऊण लाख ते सव्वा लाख होन पर्यंत असे, म्हणजे छत्रपती शिवाजींच्या स्वराज्याचा नक्त वसूल पन्नास लाख होन असावा. जमीन महसुलाची सन १६७८ मध्ये अण्णाजी दत्तो सचिवांच्या मार्फत शिवाजींनी व्यवस्था केली होती. छत्रपती शिवरायांनी' जनकल्याणाचे ' धोरण स्वीकारले होते. 'प्रजा सुखी तर राजा सुखी'हे त्यांचे तत्त्व होते. त्यांनी कोणावरही अन्याय होणार नाही अशा प्रकारची महसूल व्यवस्था अंमलात आणली शेतकऱ्यांना रोख रकमेच्या स्वरूपात व धान्याच्या स्वरूपातही सारा भरण्याची सोय करून दिली. सारा वसूल करण्यासाठी खास अधिकारी नेमले. सारा आकारणी करताना अगोदर प्रत्यक्ष पिकाची पाहणी केली जात असे.पडीक जमिनी लागवडीखाली आणण्यासाठी शेतकऱ्यांना साऱ्यात सूट दिली जात असे.

पीकनिहाय शेतसारा :

१. **ऊस** : ऊसावर सारा आकारताना त्याची विभागणी पाटस्थळ व मोटस्थळ अशी करून पाटस्थळ ऊसाला २ होन सारा आकारला जात असे.

२. **सुंठ** : पाट स्थळाच्या सुंठेवर प्रत्येक बीघ्याला ३ होन व मोटस्थळाच्या सुंठेवर प्रत्येक बीघ्याला २ होन.

३. **चिंच** : पाटस्थळ चिंचेला प्रत्येक बिघ्याला ३ होन व मोटस्थळ चिंचेवर २ होन.

४. **भाजीपाला** : पाटस्थळ भाजीपाल्याच्या पिकांसाठी २ होन व मोटस्थळासाठी दीदी होन.

५. **हळद** : प्रत्येक बिघ्यास पाटस्थळ हळदीवर ३ होन व मोटस्थळ हळदीवर 2 होन.

६. **बागा** : भागापासून मिळणाऱ्या उत्पन्नावर प्रत्येक बीघ्याला २ होन सारा आकारला जात असे.

धान्यावरील सारा :

धान्यावर सारा आकारताना काही वेळा बिघा हे प्रमाण धरले जात असे तर काही वेळा त्या शेतकऱ्याचे एकूण उत्पन्न हे प्रमाण गृहीत धरून सारा आकारला जात असे.

१. **तांदूळ:** तांदळावर प्रत्येक बिघ्याला साऱ्याचे प्रमाण निरनिराळ्या विभागात वेगवेगळे असे. त्याचे प्रमाण साडे सात मनापासून ते १० मनापर्यंत असे.

२. **नाचणी किंवा नालगी:** नाचणी किंवा नालगीवर प्रत्येक बिघ्याला साडे चार मण सारा घेतला जात असे. माळ्रानातून निघनाऱ्या नागलीच्या पिकावर प्रत्येक खंडीला अडीच मन सारा आकारला जात असे.

३. **वरी:** सरस जमिनीत पिकणाऱ्या वरीच्या पिकावर प्रत्येक बिघ्याला ३ मण व हलक्या कडधान्यावर मात्र प्रत्यक्ष पीकपाहणी करूनच सारा आकारणी केली जात असे. त्याला 'नजरपाहणी' असे म्हणत असत.

चौथाई :

मराठा राज्यकारभाराचे चौथाई व सरदेशमुखी हे एक महत्वाचे वैशिष्ट्य व उत्पन्नाचे साधन होते. 'चौथ म्हणजे महसुलाच चौथा हिस्सा.' शिवाजी महाराज लष्करी मोहिमेवर असताना प्रथम कोणत्याही शहरास किंवा गावास खंडणी देण्यास सांगत तरचे ते तेथे लुट करत. हि खंडणी किती असावी ? तर ती एकूण उत्पन्नाच्या अथवा जमीन महसुलाच्या चौथ्या हिश्श्याइतकी असावी असे धोरण होते. महाराजांनी हि कल्पना स्वीकारली आणि आपल्या फौजांचा खर्च परस्पर वाहेर पडण्यासाठी व उत्पन्नाचे साधन म्हणून त्यांनी वाढ केली. सर ज्दुनाथ सरकार यांच्या मते शिवाजीची चौथाई म्हणजे एक प्रकारची खंडणीच होती.

सरदेशमुखी:-

ज्यावेळी महाराष्ट्रातील जमिनी लागवडीखाली आणलेल्या नव्हत्या, तेंव्हा काही देशमुखाकडे जमिनी लागवडीखाली आणणे व त्यातील सारा गोळा करुन तो सरकारात जमा करण्याची कामगिरी सोपविण्यात आली. अशा प्रकारच्या कामगिरीबद्दल त्या संबंधित देशमुखाला त्याने गोळा

आज़ादी का
अमृत महोत्सव

MAH/NAN/10936/2015
ISSN : 2454-7905
SJIF 2022 - Impact Factor: 7.479

Worldwide International Inter Disciplinary Research Journal

(A Peer Reviewed)

Year - 7, Vol.I, Issue-LIV, 9 May 2022

Kisan Shikshan Prasarak Mandal, Udgir's

Mahatma Phule Mahavidyalaya, Ahmedpur

NAAC Accredited with 'B' Grade

Dist. Latur State : Maharashtra (431515)

ONE DAY INTERNATIONAL CONFERENCE (ONLINE)

Organized By Department of Economics

On

The Global Relevance of Indian Economic Thoughts

भारतीय आर्थिक विचारांची वैश्विक प्रासंगिकता

Cheif Editor : Principal Dr. Vasant Biradar

Editor : Dr. D. D. Choudhri

Quarterly Research Journal

(Arts - Humanities - Social Sciences - Sports, Commerce, Science, Education, Agriculture, Management, Law, Engineering, Medical, Ayurveda, Pharmaceutical, Journalism, Mass Communication, Library Science Faculty's)

Scanned with OKEN Scanner

32.	यशवंतराव चव्हाण यांचे आर्थिक विचार	प्रा. डॉ. नरवडे व्ही. ए. प्रा. डॉ. बी. बी. कागदे	129
33.	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या आर्थिक विचारांची वैश्विक प्रासंगिकता	प्रा. डॉ. डी. डी. भोसले	132
34.	"डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरचे आर्थिक विचार"	डॉ. लक्ष्मी रामभाऊ कांगुणे	135
35.	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर– आर्थिक विचार आणि प्रासंगिकता	डॉ. अनंता बापुराव देशमुख	140
36.	शासकीय योजनांचा आढावा	डॉ. मोरे अर्जून मोहनराव	145
37.	महात्मा गांधीजींच्या जीवनातील महत्त्वाच्या चळवळी आणि वैश्विक प्रासंगिकता	श्री. पंकज एकनाथ भोईर	151
38.	गांधी तत्त्वज्ञानाची वर्तमान कालीन वैश्विक प्रासंगिकता	डॉ. आर. पो. इंगळे	155
39.	"भारतीय आर्थिक राष्ट्रवादाचे जनक" – लोकमान्य टिळक	प्रो. डॉ. डी. डी. चौधरी	159
40.	प्राचीन तगर (तेर) बाजारपेठेचा पाश्चिमात्य राष्ट्रांशी व्यापार	सहा. प्रा. गंगथडे रमेश	164
41.	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे आर्थिक विचार	प्रा. डॉ. टी. बी. पुरी	168
42.	राजर्षी शाहू महाराजांचे आर्थिक क्षेत्रातील कार्य	प्रा. डॉ. मोरे बब्रुवान केरबाजी	175

Scanned with OKEN Scanner

Impact Factor-8.575 (SJIF) ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Peer-Reviewed & Refreed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

October-2022

(CCCLXXII) 372

Maharashtra's Contribution to the Indian Freedom Struggle

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Executive Editor
Dr. M.N. Kolpuke
Principal
Maharashtra Mahavidyalaya,
Nilanga Dist. Latur

Editor
Dr. Subhash G. Benjalwar
Head, Department of History,
Maharashtra Mahavidyalaya,
Nilanga Dist. Latur

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

Aadhar International Publication

For Details Visit To : www.aadharsocial.com

Scanned with OKEN Scanner

B.Aadhar' Peer-Reviewed & Refereed Indexed Multidisciplinary International Research Journal
Impact Factor -(SJIF) -8.575, Issue NO, (CCCLXXII) 372 - C
ISSN : 2278-9308 October, 2022

19	महाराष्ट्रातील क्रांतीकारी चळवळीचे भारतीय स्वातंत्र्य लढयातील योगदान प्रा. सौ. ज्योती दगा जाधव	70
20	भारतीय स्वातंत्र्य लढ्यातील आदिवासी क्रांतिकारकांचे योगदान प्रा. दिपकराव बाबुराव देवरे	76
21	भारतीय स्वतंत्र चळवळ व महात्मा गांधी यांची अहिंसा नीती प्रा. दिलीप भिमराव गिन्हे	79
22	हैदराबाद मुक्तिसंग्रामामध्ये मराठी वर्तमानपत्राची भूमिका: एक अभ्यास प्रा.डॉ. तांबारे व्हि.जी.	83
23	सरदार वल्लभभाई पटेल यांचे स्वन्त्रता आंदोलनातील कार्य एक अभ्यास प्रा.डॉ.जी.व्ही.गट्टी	87
24	हैद्राबाद संस्थानातील स्वातंत्र्य संघर्ष आणि भारतीय स्वातंत्र्याचा लढा प्रा. डॉ. बोचरे जे. एम.	90
25	भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यात केसरी वृत्तपत्राची भूमिका डॉ. ओमशिवा लिगाडे	93
26	महाराष्ट्रातील बंजारा समाज सुधारकाचे भारतीय स्वातंत्र्य लढ्यातील योगदान डॉ.दत्ता उद्धव जाधव	96
27	भारतीय स्वातंत्र्य लढ्यातील मवाळ नेत्यांचे कार्य: एक अभ्यास १८८५-१९०५ Dr. Ladaf S.K	101
28	भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीत क्रांतिकारक वासुदेव फडके यांचे योगदान. डॉ.गंगथडे रमेश दत्तात्रय	108
29	आद्यक्रांतिकारक उमाजी नाईक यांचा जाहिरनामा : एक अभ्यास डॉ. मारोती पोमा चव्हाण	111
30	आदिवासी भिल्ल जमातीचे सामाजिक व आर्थिक जीवन प्रा.शामसिंग रामसिंग वळवी , प्रा. डॉ. सुनील अ. पाटील	117
31	दादाभाई नौरोजी यांचे स्वातंत्र्य चळवळीतील योगदान एक ऐतिहासीक अभ्यास शानिमे रामेश्वर पुंडलिक	121
32	क्रांतिसिंह नाना पाटील यांचे सत्यशोधक चळवळीतील योगदान प्रा. देवशेट्टे सुरेश मनोहरराव	124
33	राष्ट्रीय काँग्रेस आणि महाराष्ट्रातील अधिवेशने प्रा.डॉ.यु.यु. राऊत	127
34	महाराष्ट्रातील महिलांचे भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीतील योगदान बांगर स्वाती आदिनाथ	130
35	भारतीय स्वातंत्र्यलढयात महाराष्ट्रातील महिलांचे योगदान डॉ. शिला स्वामी	133
36	भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीत महाराष्ट्रातील महिलांचे योगदान ज्योत्स्ना गंगाराम गायकवाड	137

Scanned with OKEN Scanner

MAH/NAN/10936/2015
ISSN : 2454-7905
SJIF 2023 - Impact Factor : 8.024

Worldwide International Inter Disciplinary Research Journal

(A Peer Reviewed)

Year - 8, Vol. I, Issue- LXXVIII, 17 Feb. 2023

India from a Global Perspective

Editor
Mr. P. M. Ingle

Chief Editor
Dr. Vasant Biradar

Quartly Research Journal

(Arts - Humanities - Social Sciences - Sports, Commerce, Science, Education, Agriculture, Management, Law, Engineering, Medical, Ayurveda, Pharmaceutical, Journalism, Mass Communication, Library Science Faculty's)

Scanned with OKEN Scanner

22.	वैश्विक परिदृश्यातून मराठवाड्यातील बाजारपेठांच्या उदयाची पार्श्वभूमी	डॉ. गंगथडे रमेश दत्तात्रय	89
23.	जागतिक इतिहासात छत्रपती शिवाजी महाराज यांची युध्दनिति	प्रा. डॉ. नरेंद्र बाळासाहेब देशमुख	95
24.	आदिवासी लेखकांचे लोकसाहित्यातील योगदान	डॉ. ज्योती रामराव रामोड	98
25.	मानवतावादी विचार रुजविणारे तत्वचिंतक : महात्मा बसवेश्वर	प्रा. डॉ. विजया साखरे	104
26.	जगाच्या इतिहासात भारताची ओळख. एक ऐतिहासीक अभ्यास	डॉ. संतोष पाटील	106
27.	धर्मनिरपेक्ष कल्याणकारी स्वराज्याचे निर्माते- छत्रपती शिवराय	डॉ. सोमनाथ कदम	109
28	जागतिकीकरण व राजर्षी शाहू महाराजांचा सामाजिक न्याय	डॉ. वितेश भारत निकते	11[illegible]
29.	जागतिक दृष्टीकोनातून भारतीय राजकारण	डॉ. सूर्यकांत लक्ष्मण सकनुरे	11[illegible]
30.	वैश्विक संकल्पनेत भारताच्या युद्धनीतीचे चिंतन	प्रा. डॉ. यशवंत वळवी	12[illegible]
31.	भारत-चीन संबंधांचा नवा अन्वयार्थ	प्रा. डॉ. शिंदे शाम भागवत	12[illegible]
32.	जागतिकीकरण आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची लोकशाही मूल्य	प्रा. विकास दशरथ वाघमारे	13[illegible]
33.	महात्मा जोतिबा फुले यांचे सामाजिक कार्य	डॉ. बी. के. माकणे	13[illegible]
34.	बहूजन उध्दारक छत्रपती शाहू महाराज	प्रा. डॉ. सतीश गंगाराम ससाणे	13[illegible]
35.	राजर्षी शाहू महाराजांचे समाजसुधारणा विषयक कार्य	प्रा. प्रकाश महिपती गायकवाड	13[illegible]
36.	भारतीय सामाजिक सुधारणोतील चळवळी व कायद्यांची भूमिका: एक आढावा	कल्पना राजेश कनके - सिध्देवाड	14[illegible]
37.	वैश्विक परिदुषातून भारतीय तत्त्वज्ञान	प्रा. चिकुर्डेकर अल्का पद्माकरराव	15[illegible]
38.	वैश्विक परिदृश्यातून भारतीय तत्वज्ञान	डॉ. दत्ताराम उध्दव राठोड	15[illegible]
39.	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि धर्मांतर	प्रा. संतोष रामभाऊ गायकवाड प्रा. डॉ. सचिन खोकले	1[illegible]

Scanned with OKEN Scanner

ONE DAY INTERDISCIPLINARY NATIONAL CONFERENCE ON 'THOUGHTS OF MAHATMA GANDHI : YESTERDAY, TODAY & TOMORROW'

Organized by

Swami Ramanand Teerth Marathwada University, Nanded

&

Department of History, Economics & Philosophy

KARMAYOGI TULSHIRAM PAWAR MAHAVIDYALAYA, HADOLTI

Tq. Ahmedpur Dist. Latur (M.S.)

NAAC Accredited With 'B' Grade

Saturday 28th October 2023

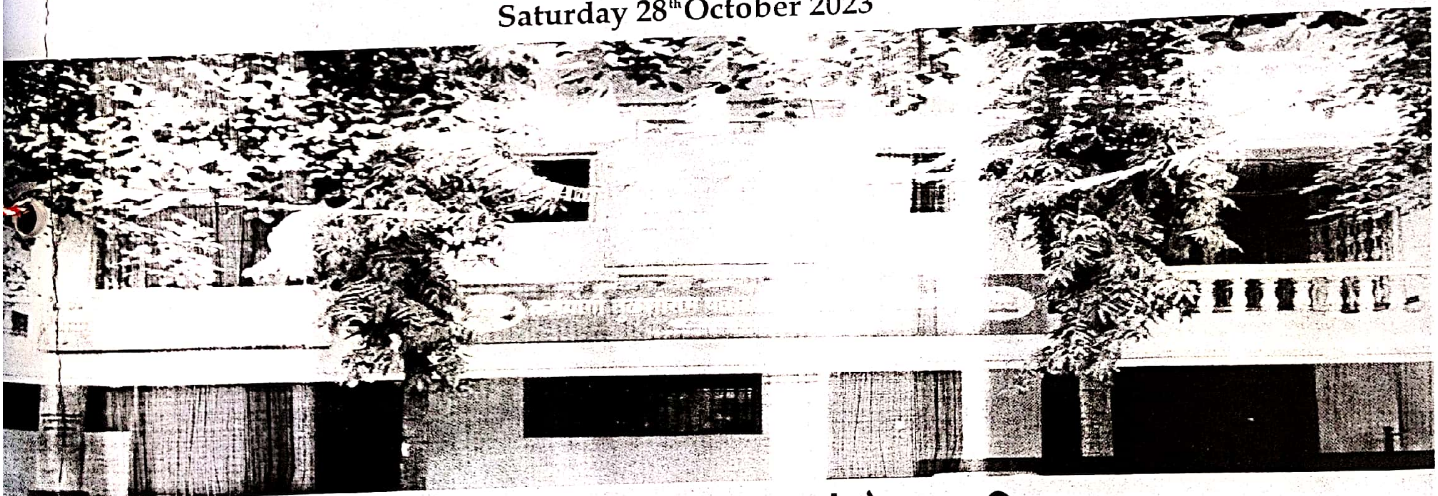

Impact Factor - 7.9 (SRJIF)

उदयगिरी बहुभाषिक इतिहास संशोधन पत्रिका

ISSN - 2583-8423 (Online)
https://udayagiri.aaassher.org

A Bimonthly, Refereed, & Peer Reviewed Journal of History September - October - 2023 (ISSUE No - 04)

Chief Editor
Dr. Anant N. Shinde
Udayagiri Bahubhashik Itihas Sanshodhan Patrika

Executive Editor
Dr. Deepak Bachewar
Principal
Karmayogi Tulshiram Pawar Mahavidyalaya, Hadolti Tq. Ahmedpur Dist. Latur

Editors
Dr. Ramesh Gangthade
Dr. Raosaheb Ingle
Dr. Suvarna Tenkale

Table of Content

Sr. No.	Title of the paper	Page no.
1	हिंद स्वराज्य आणि महात्मा गांधी - प्रा. डॉ. सुभाष रा. रगडे	280 - 285
2	The Life and Legacy of Mahatma Gandhi: A Historical Analysis - Dr. Gangthade Ramesh Dattatraya	286 - 290
3	महात्मा गांधीजींची तत्वे आणि वर्तमान स्थिती - प्रा. डॉ. वालाजी मारूती गव्हाळे	291 - 296
4	महात्मा गांधीजींची विश्वस्त संकल्पना - प्रा. डॉ. वसंत पांडुरंग सरवदे	297 - 301
5	महात्मा गांधी यांच्या आर्थिक विचारांची समर्पकता : एक अभ्यास - डॉ. राजेश्री अप्पाराव जाधव	302 - 306
6	महात्मा गांधीजींची ग्रामस्वराज्य संकल्पना : एक विश्लेषण - प्रा. डॉ. किशन बाभुळगावकर	307 - 312
7	महात्मा गांधीजींचे स्त्री विषयक विचार - प्रा. डॉ. मंगल पांडुरंग खेडेकर	313 - 317
8	महात्मा गांधी व दक्षिण आफ्रिकेतील कार्य - प्रा. डॉ. गणेश गोविंदराव माने	318 - 321
9	महात्मा गांधींच्या आर्थिक विचारांची समर्पकता - प्रा. डॉ. एस. एच. कडेकर	322 - 330
10	महात्मा गांधीचे अहिंसा विषयक विचार - प्रा. डॉ. अशोक गंगाराम अंभोरे	331 - 335
11	महात्मा गांधीजींच्या ग्रामविकासात श्रमप्रतिष्ठा व यंत्रविरोधाचे महत्त्व - प्रा. डॉ. अनिता प्रेमराज भोळे	336 – 339
12	महात्मा गांधी यांचे श्रमविषयक विचार - प्रा. डॉ. निवृत्ती उत्तमराव नाईक	340 - 342
13	महात्मा गांधींची सत्य व अंहिसा संकल्पना - केंद्रे तिरुपती दशरथ	343 – 350
14	महात्मा गांधी यांचे विचार : काल, आज आणि उद्या "महात्मा गांधीची सत्य व अहिंसा संकल्पना" - प्रा. शिवाजी सुभाष खिराडे	351 – 354
15	महात्मा गांधीचे लघु व कुटीर उद्योगांविषयी विचार - प्रा. नंदा संतुकराव चारलवाड	355 – 359

Scanned with OKEN Scanner

Impact Factor-8.632, (SJIF)

ISSN-2278-9308

B.Aadhar

Single Blind Peer-Reviewed & Refereed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

October -2023

ISSUE No - (CDXXXI) 431 -B

"Contribution of Pre-Independence & Post-Independence Reformers & Reform Movements to Indian Renaissance (1818 AD to 2020 AD)"

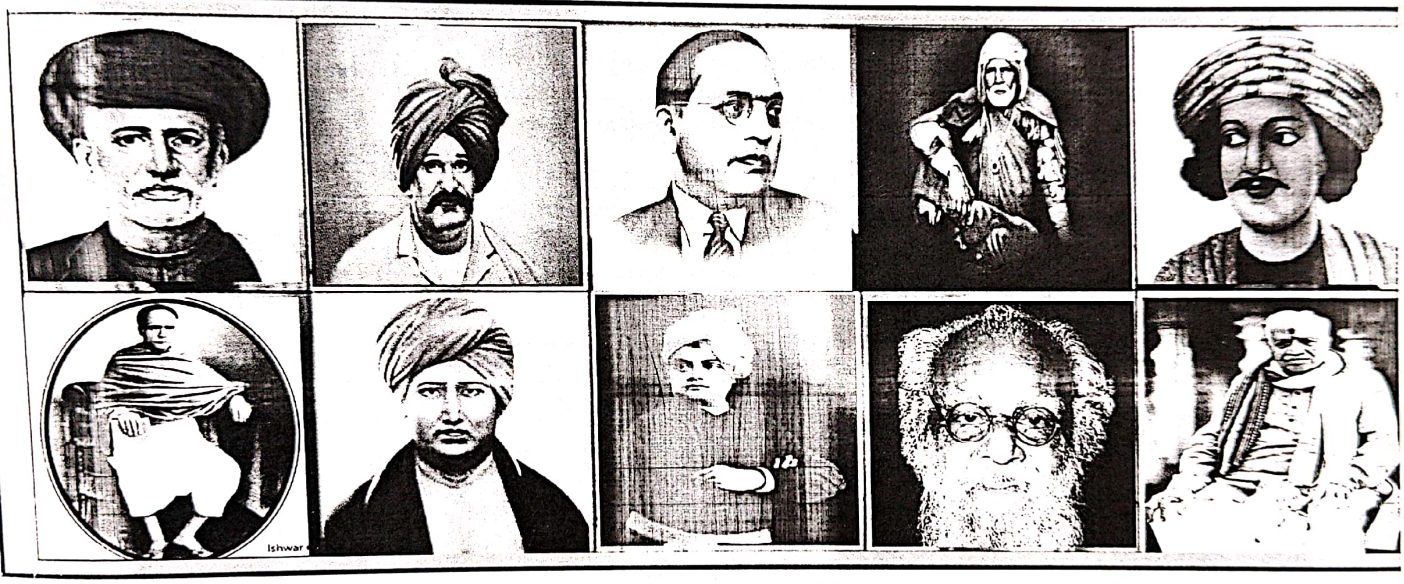

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social
Research & Development
Training Institute Amravati

Executive Editor:
Dr. S. M. Jogdand
(I/C Principal)
Shri Shivaji College
of Art's, Comm. & Sci.,
Kandhar, Dist.Nanded

Editors:
Dr. C.K.Dhondge
Dr.V.K. Sakhare
Dr.S.R. Ragade
Dr.V.S. Perke

B.Aadhar

This Journal is indexed in :

- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

For Details Visit To : *www.aadharsocial.com*

Aadhar Publications

B.Aadhar' Peer-Reviewed & Refereed Indexed Multidisciplinary International Research Journal

Impact Factor -(SJIF) –8.632, Issue NO, (CDXXXI) 431- B

ISSN : 2278-9 October 2023

INDEX

No.	Title of the Paper	Authors' Name
1	क्रांतीसुर्य महात्मा ज्योतिबा फुले यांचे शैक्षणिक कार्य.	डॉ.दिलीप साहेबराव सावंत
2	प्रबोधन पर्वातील स्त्री अस्मितेचा हुंकार : डॉ. रखमाबाई	डॉ. जयराम सूर्यवंशी
3	राजश्री शाहू महाराजांचे शैक्षणिक धोरण	प्रा. डॉ. माधव आनेराव
4	स्त्रियांच्या सामाजिक सुधारणेत समाज सुधारकांचे योगदान	डॉ. किशन केंद्रे
5	भारतीय स्वातंत्र्य लढयामधील क्रांतीकारी लहुजी साळवे यांचे योगदान	प्रा.डॉ.परिक्षीत धोंडगे
6	महात्मा जोतीराव फुले यांची धर्मनिरपेक्षतेची संकल्पना	डॉ. आर. डी. शिंदे
7	१८५७ च्या उठावातील स्त्री क्रांतिकारकांचे योगदान	प्रा.डॉ.आर.डी. गंगथडे
8	महिला मुक्ती चळवळीत पंडिता रमाबाई यांचे योगदान	डॉ. संतोष प्रभाकर गुट्टे
9	हैद्राबाद स्वातंत्र्य संग्रामात दलितांचा सशस्त्र लढ्यातील सहभाग	प्रा.डॉ.शिवाजी गाडे
10	फातिमा शेख यांचे भारतीय प्रबोधनातील योगदान	डॉ. सुभाष रा. रगडे
11	रामकृष्ण परमहंस : व्यक्ती आणि कार्ये	प्रा. डॉ. विजया साबरे
12	भारतीय प्रबोधनाची वाट सुधारकी प्रेरणेतून स्वातंत्र्य लढ्याकडे	डॉ.सुनिल चंदर सोनकांबळे
13	स्त्री मुक्तिदाता डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर एक ऐतिहासिक अवलोकन	प्रा.धनवे हनमंत वामनराव
14	सिंधुताई सपकाळ - एक समर्पित जीवन	किशोर हिराकांत आगिवले , राहुल रमेश मंजुळे
15	स्त्रीमुक्ती आंदोलनाच्या कार्याचे अवलोकन	प्रा.करण भगवानराव हंबर्डे
16	ताराबाई शिंदे यांचे सामाजिक कार्य : एक दृष्टीक्षेप	प्रा. सोनकांबळे बी.जी. ,प्रा. वाघमारे आर. एम.
17	ब्राह्मणेत्तर चळवळीमध्ये कृष्णराव अर्जुन केळुसकर यांचे योगदान	भागवत सुरेशराव जाधव
18	सामाजिक क्रांतीमध्ये महाड सत्याग्रहाची भूमिका	प्रा.चंपत दाऊ गायकवाड
19	सत्यशोधक समाज आणि कामगार चळवळ	प्रा.ज्ञानेश्वर गायकवाड

Open Access

IJASSH

International Journal of Arts, Social Sciences and Humanities

(A Quarterly, Refereed, & Peer Reviewed International Journal)
Published by: AAASSHER, Mumbai, (MS) India
Journal homepage: https://ijassh.aaassher.org/
ISSN (Online): 2584-1130
Volume 1, Issue 1, March 2023; Pages 31-35
DOI: 10.5281/zenodo.8211171

Original Research Article

कोल्हापूर जिल्ह्यातील दुग्धजन्य उत्पादनांची राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर झेप

रमेश दत्तात्रय गंगथडे

इतिहास विभाग, कर्मयोगी तुळशीराम पवार महाविद्यालय हडोळती, ता. अहमदपूर, जि. लातूर ४१३५१४ महाराष्ट्र राज्य, भारत

E-mail: rameshdg1971@gmail.com

Received: 22 February, 2023 | Accepted: 18 March, 2023 | Published: 21 March, 2023

प्रस्तावना

कोल्हापूर जिल्ह्यातल्या दुग्धजन्य उत्पादनाने देशाबरोबरच आंतरराष्ट्रीय स्तरावर सुद्धा आपली गुणवत्तेद्वारे छाप निर्माण केली आहे. गोकुळ दूध संघाने श्रीलंके सारख्या देशाला मोठ्या प्रमाणात दूध भुकटी पाठवून पहिल्यांदाच आंतरराष्ट्रीय स्तरावर पाऊल टाकले होते. तर वारणा दूध संघाने सुद्धा आपले सुगंधी दूध ट्रेट्रापॅक मधून आखाती राष्ट्रांमध्ये पाठवून लौकिक प्राप्त केला आहे. कोल्हापूर जिल्हा दूध उत्पादनात अग्रेसर आहे. कोल्हापूर जिल्हा दूध संघ (गोकुळ), वारणा दूध संघ, यळगुड दूध संघ, स्वाभीमानी दूध संघ, शाहू दूध संघ असे अनेक सहकारी व खाजगी दूध संघ संकलन करतात.अमुल हा ब्रॅन्ड देशात अग्रेसर मानला जातो. परंतु जिल्ह्यातील दूध संघांची सहाय्यकारी दुग्ध उत्पादने राज्य, देश आणि आंतरराष्ट्रीय पातळीवर मोठ्या प्रमाणात विकली जातात. गोकुळ, वारणा व यळगुड यांच्या सहाय्यकारी दुग्ध उत्पादनांचा या संशोधन पेपरमध्ये अभ्यास करण्यात आला आहे.

महत्वाचे शब्द: कोल्हापूर; गोकुळ; वारणा; यळगुड दूध संघ; स्वाभीमानी दूध संघ; शाहू दूध संघ; दूध भुकटी; देशी लोणी; कुकींग बटर; टेबल बटर; तूप; श्रीखंड; पनीर; दही; लस्सी; ताक; आम्रखंड; आईस्क्रिम; बासुंदी

संशोधानाची उद्दिष्टे

१. दूध पुरवठा करणाऱ्या सर्वसामान्य दूध उत्पादकांच्या जीवनात सहकारी दूध संघामुळे झालेल्या आर्थिक बदलांची माहिती घेणे.
२. दूध संघांच्या विविध सहाय्याकारी दुग्धजन्य उत्पादनाचे बाजारपेठेतील स्थान अभ्यासाने.

Scanned with OKEN Scanner

Impact Factor-8.632 (SJIF)
ISSN 2278-9308
Issue No (CDLXVI) 466

B.Aadhar

Single Blind Peer-Reviewed & Refereed Indexed
Multidisciplinary International Research Journal
March 2024

Contribution of Marathwada to the Hyderabad Liberation Struggle

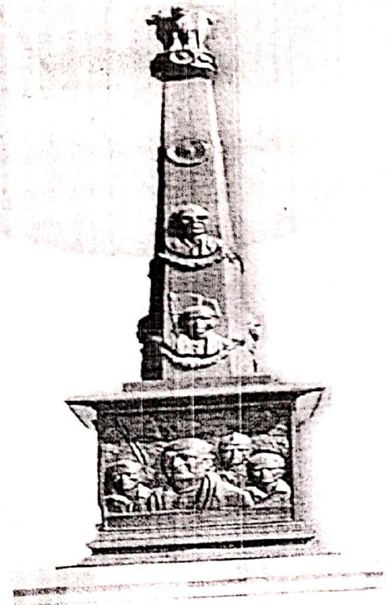

Chief Editor
Prof. Virag S. Gawande
Director
Aadhar Social Research & Development Training Institute, Amravati.

Editor
Dr.Sachin Hanchate
Head, Department of History
Master Deenanath Mangeshkar Mahavidyalaya
Aurad Shahajani, Tal.Nilanga, Dist.Latur.

Executive Editor
Dr.Pradeep Patil
I/C Principal
Master Deenanath Mangeshkar Mahavidyalaya
Aurad Shahajani, Tal.Nilanga, Dist.Latur.

Editor
Dr.Suchita Kidile
Department of History
Master Deenanath Mangeshkar Mahavidyalaya
Aurad Shahajani, Tal.Nilanga, Dist.Latur.

B.Aadhar

This Journal is indexed in :
- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

For Details Visit To : www.aadharsocial.com

Aadhar Publications

Scanned with OKEN Scanner

B.Aadhar' International Peer-Reviewed Indexed Research Journal
Impact Factor -(SJIF) –8.632, Issue NO, (CDLXVI) 466
ISSN : 2278-9308
March, 2024

INDEX

No.	Title of the Paper	Authors' Name	Page No.
1	स्वातंत्र्यसेनानी भाई डॉ. केशवराव धोंडगे यांचे हैदराबाद मुक्तिसंग्रामातील योगदान : एक आढावा	प्रा.डॉ.उमेश भगवानराव पुजारी	1
2	मराठवाडा मुक्ती संग्रामाचा इतिहास	प्रा.डॉ.सुरेश अंबादास कातळे	5
3	हैदराबाद मुक्तिसंग्रामात महाराष्ट्र परिषदेचे योगदान.	प्रा.डॉ.देशमुख गंगाधर बालाजीराव	7
4	हैदराबाद संस्थानातील मराठवाड्याच्या उत्पन्नाचे आर्थिक स्त्रोत	सहा.प्रा.डॉ. एस.यु. टेंकाळे	12
5	हैदराबाद मुक्ती संग्रामात मराठवाड्यातील दलित व डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर	डॉ.शिवाजी सोमला पवार	15
6	हैदराबाद मुक्तिसंग्रामासाठी जंगल सत्याग्रह	लेफ्ट.डॉ. खोब्राजी वामनराव पावडे	21
7	हैदराबाद मुक्ती संग्रामातील महिलांचे योगदान	डॉ.नामानंद गौतम साठे	24
8	हैद्राबाद मुक्ति लढ्याचा पहिला मुस्लीम हुतात्मा : शोएब उल्लाखान	डॉ. एन.जी भद्रे	26
9	निजामकालीन मराठवाडयातील सामाजिक परिस्थीती (एक ऐतिहासिक अभ्यास)	डॉ.किशन केंद्रे	28
10	निजाम कालीन लातूर जिल्ह्यातील सामाजिक सुधारणा चळवळ	डॉ. प्रमोद लक्ष्मणराव चव्हाण	31
11	स्वातंत्र्यपूर्व हैद्राबाद संस्थानातील मराठवाड्याची राजकीय, धार्मिक व आर्थिक परिस्थिती	सह:प्रा.डॉ.रमेश दत्तात्रय गंगथडे	34
12	हैदराबाद मुक्तीसंग्रामातील स्वामी रामानंद तिर्थ यांचे योगदान	Dr. S.K. Ladaf	38
13	निजामकालीन मराठवाड्याचे सामाजिक जीवन :- एक अध्ययन	प्रा.डॉ. सुदाम पंढरीनाथ फड	41
14	क्रांतिकारी किसानदल	भाऊसाहेब शिवाजीराव उमाटे	45
15	गिताबाई चारठाणकर यांचे हैदराबाद मुक्ती संग्रामातील योगदान	डॉ.ओमशिवा लिगाडे	50
16	हैदराबाद संस्थानाचे शिक्षण विषयक धोरण	अनुराधा बस्वराज महाजन	52
17	क्रांतीसिंह नाना पाटील व दत्तोबा भोसले संबंध	प्रा.डॉ.प्रियदर्शनी पाटील	55
18	हैदराबाद मुक्तीसंग्रामात मराठवाड्यातील महिलांचे योगदान	डॉ.प्रकाश जनार्धनराव खेत्री	59
19	निजामकालिन हैदराबाद संस्थानातील शिक्षण व्यवस्था	डॉ.अरविन्द कदम	63

Scanned with OKEN Scanner

Social Movement : Contemplation and Enlightenment

Editor's

Principal Prof. (Dr.) Navnath Aghav
Dr. Nandkumar Kuklare, Prof. (Dr.) Kalidas Bhange

Scanned with OKEN Scanner

६६	संत गाडगेबाबा ह्यांचे सामाजिक आणि अंधश्रद्धा निर्मूलन विषयक कार्य **- डॉ. आर. आर. दिपटे**	१९६
६७	समान नागरी कायद्याबाबत डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या भूमिकेचा अन्वयार्थ **- डॉ. कीर्तीकर वाल्मीक भीमराव**	१९९
६८	महर्षी धोंडो केशव कर्वे यांचे महाराष्ट्रातील सामाजिक परिवर्तनातील योगदान **- डॉ. गांधी हरिभाऊ बानायत**	२०१
६९	संत गाडगेबाबांचे सामाजिक आणि अंधश्रद्धा निर्मूलन विषयक कार्य **- डॉ. प्रमिला हरिदास भुजाडे** आणि **प्राजक्ता राजेश किर्तीवार**	२०४
७०	लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे: व्यक्ति विचार आणि कार्य **- डॉ. राम ताटे** आणि **डॉ. अर्चना वाघमारे**	२०८
७१	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शैक्षणिक विचार : एक समाजशास्त्रीय अध्ययन **- प्रा. डॉ. आर. डी. चव्हाण**	२११
७२	संत गाडगेबाबा: एक आदर्श समाजसेवक **- डॉ. शीला महादेव रामपुरे**	२१३
७३	अण्णाभाऊ साठे यांचे कामगार चळवळ व सामाजिक सुधारणेतील योगदान **- दिनेश रामदास हिवराळे** आणि **डॉ. संजय जी कांबळे**	२१७
७४	थोर समाजसुधारक, समाजसेवक आणि शिक्षणतज्ञ कर्मवीर भाऊराव पाटील **- डॉ.कैलास महाले** आणि **नंदा रघुनाथ गोसावी**	२२०
७५	छत्रपती शाहू महाराजांचे सामाजिक विचार आणि कार्य **- निकिता मच्छिंद्र गायकवाड**	२२२
७६	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज यांचे सामाजिक कार्य **- प्रा.अमोल बाबासाहेब खाडे**	२२४
७७	संत गाडगेबाबा जीवन आणि कार्य **- प्रा. किशन काशिनाथ घोगरे**	२२६
७८	अंधश्रद्धेविषयी करवीर संस्थानाचे प्रबोधन **- सह. प्रा. डॉ. गंगथडे रमेश**	२२९
७९	धार्मिक सहिष्णुता आणि एकत्रित समाज निर्माणासाठी समाजसुधारकांचे योगदान **- प्रा. तानाजी रामभाऊ बोराडे**	२३२
८०	संत गाडगे महाराज यांचे सामाजिक कार्य आणि विचार **- प्रा. प्रकाश साहेबराव काळवणे**	२३५
८१	भारतातील महिलांच्या सामाजिक सुधारणेत समाजसुधारकांचे योगदान **- डॉ. ज्योती सेलोकर** आणि **प्रा. प्रमिला मोहिते (हजारे)**	२३९
८२	मानवतेचे महान उपासक राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज **- प्रा. सचिन रामलाल जयस्वाल**	२४२
८३	राजा राममोहन रॉय यांचे सामाजिक कार्य **- प्रा. डॉ. दत्तात्रय प्रभुराव मुंढे**	२४४
८४	सामाजिक विकासात भारतीय समाजसुधारकांचे योगदान **- प्रा.डॉ.सोनटक्के रमेश शंकरराव**	२४७
८५	संत गाडगेबाबा यांचे सामाजिक कार्यातील योगदान **- प्रा.धिमधिमे किरणकुमार मोहन**	२५०
८६	संत गाडगेबाबा यांचे सामाजिक कार्य **- प्रा. बंडू पाटेकर**	२५३

।। नामूलं लिख्यते किञ्चित् ।।

ISSN: 0974-3065

इतिहास दर्पण

ITIHAS DARPAN

MARATHI PART - III   विशेष अंक - ऑक्टोबर २०२४

कलियुगाब्द ५१२६, विक्रम संवत् २०८१, ईसवी सन् २०२४

Kaliyugabda 5126, Vikrama Samvat 2081, i.e. CE 2024

Chief Editor
Susmita Pande

प्रधान संपादक
सुस्मिता पाण्डे

Editors
Ratnesh Kumar Tripathi
Narendra Shukla

संपादक
रत्नेश कुमार त्रिपाठी
नरेन्द्र शुक्ल

अखिल भारतीय इतिहास संकलन योजना

बाबा साहेब आपटे स्मृति-भवन, 'केशव-कुञ्ज', झण्डेवाला, नयी दिल्ली- ११० ००५

AKHIL BHARATIYA SANKALAN YOJANA

Baba Saheb Apte Smriti Bhawan, 'Keshav Kunj', Jhandewalan, New Delhi-110 005

Scanned with OKEN Scanner

CONTENTS OF MARATHI PART - III

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१६	नागपूर व चंद्रपूर जिल्ह्यातील महिलांच्या समस्या **प्रा. चतुरदास जानबा तेलंग** **प्रा. प्रमोद एस. शंभरकर**	९२-९५
१७	मिस अलाईस इमिली किमिन्स यांचे स्त्री शिक्षण व सामाजिक क्षेत्रातील योगदान अभ्यासणे **डांगिस्ते विशाल रामचंद्र**	९६-१०१
१८	महिला सशक्तीकरण - कला साहित्य व चित्रपट क्षेत्रा संदर्भात **डॉ. दत्ताराम राठोड**	१०२-१०८
१९	अहिल्याबाई होळकरांचे सांस्कृतिक योगदान **डॉ. विठ्ठल बाबुराव गुंडे**	१०९-११३
२०	अमरावती जिल्ह्यातील महिलांचे १९४२ च्या आंदोलनातील योगदान **धर्मेंद्र शामरावजी ताटीसार**	११४-११९
२१	स्वातंत्र्यलढ्यातील डॉ. सुशिला नायर यांचे कार्य **डॉ. दिवाकर पी. चौधरी**	१२०-१२२
२२	शिपत्नी सईबाई, करवीर महाराणी जिजाबाई व पुण्यश्लोक अहिल्यादेवी होळकर, मराठा कालखंडातील कर्तबगार स्त्रिया **सह. प्रा. डॉ. गंगथडे रमेश**	१२३-१२८
२३	राजकीय सहभागातून महिला सक्षमीकरण **सहा. प्रा. ज्योत्स्ना गंगाराम गायकवाड**	१२९-१३४
२४	१९४२च्या भारत छोडो आंदोलनात नासिक जिल्ह्यातील स्त्रियांचा सहभाग **डॉ. दिगंबर जनार्दन सोनवणे** **अर्चना वालचंद बच्छाव**	१३५-१४०
२५	महाराष्ट्रातील महिलांचा राजकीय सहभाग आणि महिलांच्या सबलीकरणाचे वास्तव **जाधव संदीप संजय**	१४१-१४५
२६	पुण्यश्लोक अहिल्याबाई होळकर यांची लोकोपयोगी कामे आणि त्यामागील भूमिका: एक चिकित्सक अभ्यास **प्रा. डॉ. जयश्री कुलकर्णी**	१४६-१५१
२७	भारतीय लोकशाही आणि महिलांचा राजकीय सहभाग **शिंदे विठ्ठल महादेव**	१५२-१५६

Scanned with OKEN Scanner

ISSN : 2454-7905
MAH/NAN/10936/2015
SJIF 2025 - Impact Factor : 8.542

Worldwide International Inter Disciplinary Research Journal

(A Peer Reviewed)

Vol. I ISSUE - CXXXV Year - 11, 09 Sep. 2025

भारतीय तत्त्वज्ञान व संस्कृत साहित्य
'जीवनशैलीसाठी मार्गदर्शन'

:: मुख्य संपादक ::
प्राचार्य डॉ. वसंत बिरादार पाटील

:: संपादक ::
प्रा. डॉ. प्रशांत बिरादार

:: सहसंपादक ::
प्रा.डॉ. सीमा उप्पलवार

Quarterly Research Journal

(Arts - Humanities - Social Sciences - Sports, Commerce, Science, Education, Agriculture, Management, Law, Engineering, Medical, Ayurveda, Pharmaceutical, Journalism, Mass Communication, Library Science Faculty's)

Scanned with OKEN Scanner

24.	दशोपनिषदातील उद्गीथोपासना – काळाची गरज	डॉ. मीनाक्षी सुभाष भांदककर	85
25.	श्रीमद् भगवद्गीतेतील तत्त्वज्ञान व आधुनिक काळातील व्यक्तिमत्त्व विकास	डॉ. ऋजुता रूचिर गोडबोले (पांडे)	90
26.	संस्कृत साहित्यातील पुरुषार्थ संकल्पना	Dr. Bajirao Manikrao Patil	96
27.	भारतीय दर्शन शास्त्रातून उत्कृष्ट जीवनशैलीसाठी मार्गदर्शन	देशपांडे श्रीराम विश्वंभर	102
28.	ओशो तत्त्वज्ञान : स्वरूप आणि महत्त्व	डॉ. बकुल भगवानराव कांबळे	104
29.	ओशो तत्त्वज्ञान – काल, आज आणि उद्या	प्रा. शिंदे पुनम सुंदर	109
30.	आरोग्यं धन संपदा	गणेशकुमार सोपानराव पेठकर	113
31.	योग आणि ताण-तणावाचे व्यवस्थापन	डॉ. गंगथडे रमेश दत्तात्रय	115
32.	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे धर्मांतर: एक तात्विक विश्लेषण	डॉ. माधव नरहरी कांबळे सिद्धेश्वर विष्णू घोडके	118
33.	ओशो यांच्या मूल्य शिक्षा सम्बन्धी विचारांची प्रासंगिकता	डॉ. मनोज उत्तमराव पाटील	123
34.	ओशोंच्या विचारांवर तथागत भगवान बुध्दांचा प्रभाव	प्रा. डॉ. बालाजी मारूती गव्हाळे	128
35.	वेदकालीन संगीताचे स्वरूप	डॉ. दिपाली चंद्रकांत पांडे	134
36.	भारतीय तत्वज्ञान व तणाव व्यवस्थापन	डॉ. आंबटकर व्ही. ओ.	137
37.	शुक्रनीतीतील परराष्ट्र संबंध : आधुनिक परराष्ट्र धोरणाचा पाया	प्रा. डॉ. प्रकाश चौकटे	140
38.	अभिज्ञान शाकुंतलम् नाटकातील जीवनशैली	प्रा. डॉ. प्रशांत बिरादार	144
39.	मानवी जीवन में पुरुषार्थों का योगदान : एक अध्ययन	प्रा. डॉ. शंकर धारबा घाडगे	146
40.	पतंजलि आणि तणाव व्यवस्थापन	डॉ. टेंकाळे सुवर्णा उमाकांत	150
41.	बौद्ध तत्त्वज्ञान व ताणतणाव व्यवस्थापन: एक मीमांसा	प्रा. डॉ. माधव नरहरी कांबळे प्रा. सतिश रामकिशन सोनकांबळे	153
42.	महान भारतीय तत्त्वज्ञ - तथागत गौतम बुद्ध आणि त्यांचे तत्त्वज्ञान	डॉ. मारोती सुं. द. कसाब	158
43.	तणावमुक्त जीवनासाठी योगदर्शन	डॉ. मोनालीसा अरुण खानोरकर	162
44.	कौटिलीय अर्थशास्त्राचा राजकीय जीवनमूल्यावर पडलेला प्रभाव	प्रा. डॉ. रजनी अनंतराव बोरोळे	167
45.	संस्कृत साहित्यकृतीतील अर्थविचार	प्रा. डॉ. डी. डी. चौधरी	169
46.	उपनिषदांचा संदेश आणि त्याची आजच्या जीवनातील उपयोगिता	प्रा. पाटील ए. एस.	173
47.	ओशोंचे स्त्रीशिक्षणविषयक विचार	प्रा. संगीता शिवाजी जाधव प्रा. डॉ. धनराज सुभाष हाडुळे	176
48.	साहित्यातील स्त्रियांपासून जीवनशैलीसाठी मार्गदर्शन	डॉ. सतीश ससाणे	180
49.	श्रीमद् भगवदगीता: काल, आज आणि उद्या	डॉ. बालाजी विठ्ठलराव डिगोळे	182

Scanned with OKEN Scanner

LangLit

An International Peer- Reviewed Open Access Journal
ISSN-2349-5189
Impact factor 5.61 Indexed Journal
www.linglit.org.

Special Issue Volume II, February 26

जागतिक गवाक्षातून :
विकसित भारत 2047

- Chief Editor -

Dr. Vasant Biradar

- Editor -

Prof. Dr. Abhijeet More

- Co-Editor -

Prof. Dr. Durgadas Choudhari

- Indexed -

ICT Google Scholar, Research Gate, Academia. Edu., IBI, IIFC, DRJI, The Cite Factor

Scanned with OKEN Scanner

२३	भारताच्या आर्थिक विकासात राजकीय स्थिरतेचे महत्व : एक अभ्यास	प्रा. डॉ. श्रद्धानंद बा. माने	१२५
२४	भारताचा स्टार्टअप उद्योगातून विकास	नानासाहेब श्रीरंग पटनुरे	१२९
२५	महिला सशक्तिकरण : समतेकडे वाटचाल	प्रा. डॉ. सारिका विष्णू केदार	१३४
२६	अहिल्यानगर जिल्ह्यातील सेवा क्षेत्र व महिला धोरण एक अभ्यास	डॉ. बालाजी आनंदराव साबळे	१३७
२७	महिला सक्षमीकरणासाठी छाया बेले यांचे योगदान	मेघा भास्कर ढवळे	१४३
२८	मराठवाड्याची प्राकृतिक व भूगर्भ रचना : एक अभ्यास	प्रा.डॉ. सखाराम वाघमारे	१४७
२९	महिला सशक्तिकरण व समतेकडे वाटचाल	प्रा डॉ. बालाजी किशनराव पाटील	१५२
३०	स्त्री स्वातंत्र्य ते सशक्तिकरण	सहा. प्रा. वैभव दिलीप जाधव	१५६
३१	महिलांच्या आर्थिक स्वातंत्र्यातील बचत गटाचे योगदान आणि जागतिक दृष्टिकोन	प्रा. डॉ. पी.पी. चौकटे	१६०
३२	महिला सशक्तीकरणातून : भारतीय स्त्रियांची स्वातंत्र्य, समता व विश्वबंधुत्वाकडे वाटचाल	सह. प्रा डॉ. रमेश दत्तात्रेय गंगथडे	१६६
३३	महिला सक्शतीकरणातून समता : विकसित भारताकडे वाटचाल	डॉ. शिवाजीराव देवनाळे	१७१
३४	२१ व्या शतकातील महिला सबलीकरण : सामाजिक-आर्थिक समतेच्या दिशेने एक निर्णायक पाऊल	प्रा. आनंद हिरामण घोंगडे	१७६
३५	विकसित भारत २०४७ : भारताच्या विकसित राष्ट्र बनण्याच्या प्रवासाचा ऐतिहासिक आढावा	डॉ. मोरे बब्रुवान केरबाजी	१८२
३६	भारताचा समृद्ध सांस्कृतिक वारसा	प्रा डॉ. एच. टी. सातपुते	१८६
३७	भारतीय संविधान आणि विकसित भारत २०४७	सहा. प्रा. चौकटे रामेश्वर दत्तात्रेय	१८९
३८	"विकसित भारत २०४७" या राष्ट्रीय दृष्टिकोनाच्या निर्मितीसाठी भारतीय संविधानाची भूमिका	सहा. प्रा. डॉ. सूर्यकांत लक्ष्मणराव सकनुरे	१९२
३९	जागतिक राजनय आणि आंतरराष्ट्रीय राजकारणात भारताची भूमीका : एक चिकित्सक अभ्यास	प्रा. ए. टी. जाभाडे	१९५
४०	विकसित भारत २०४७ साठी समाजशास्त्राचे योगदान	प्रा. प्रकाश गायकवाड	२००
४१	आंतरराष्ट्रीय राजकारणात जागतिक राजनयाची भूमिका : विशेष संदर्भ-भारत	प्रा डॉ. श्याम भागवत शिंदे	२०३
४२	आंतरराष्ट्रीय स्तरावर शांतता, सुरक्षा आणि सहकार्य बाबतीत भारताचे योगदान : एक समकालीन विश्लेषण	डॉ. जी. एन. सोनवणे	२१२
४३	स्वांसाठी आरोग्य सेवा : धोरणे, नवोन्मेष आणि समान संधींचे आव्हाने	प्रा. भरत मधुकर नलगे	२२३
४४	विकसित भारत - २०४७ मध्ये संस्कृत भाषेची स्थिती	डॉ. गणंजय कहाळेकर	२२७
४५	विकसित भारत - २०४७ साठी संस्कृत साहित्याचे योगदान	डॉ. प्रशांत बिरादार	२२९

Scanned with OKEN Scanner